

Załącznik 4. do Wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora

Rozprawa doktorska mgr inż. arch. Jakuba Bródki

'Late-modern architecture of single-family houses from 1945-1989 in Poland: research and perspectives for protection on the example of selected objects from the area of the Silesian Voivodship'

Poszerzone streszczenie

Podjęta tematyka badawcza dotyczy obszaru zagadnień historii architektury polskiej drugiej połowy XX wieku. Przedmiotem rozprawy są prywatne domy jednorodzinne zaprojektowane na indywidualne zamówienie w okresie Polski Ludowej (1945-1989). Brak dotychczasowych badań przedmiotu przy jednocześnie wykazanej wyraźnej luce w stanie wiedzy zostały przyjęte jako problem badawczy pracy.

Po II wojnie światowej ze względu na rozwój przemysłu ciężkiego, instytutów badawczych oraz rozwijające się ośrodki akademickie, do miast województwa śląskiego napływała wysoko wykwalifikowana kadra specjalistów z całego kraju, m.in. inżynierów, naukowców, lekarzy. Aby zachęcić ich do osiedlenia się na Śląsku władze przeznaczały atrakcyjnie zlokalizowane tereny w miastach pod zabudowę jednorodziną. W związku z tym na wydzielanych działkach budowlanych zaczęto powstawać interesujące indywidualne budownictwo jednorodzinne. Również w ośrodkach rekreacyjnych "zielonego pasa" Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, prywatni inwestorzy zaczęli budować domy wakacyjne.

W powszechnej świadomości polskie domy jednorodzinne powstające w latach 1945-1989 kojarzone są najczęściej z tzw. „kostką polską”, domami budowanymi w oparciu o powtarzalne i nieoryginalne projekty typowe. Przeprowadzone badania wstępne pozwoliły zauważyć, że proces powstawania budownictwa jednorodzinnego w tym okresie przebiegał dwutorowo. Równoległe z domami typowymi powstawały bardzo nowoczesne, zgodne ze światowymi trendami projektowymi prywatne domy jednorodzinne. Były one projektowane i budowane na indywidualne zlecenia m.in. naukowców, lekarzy, inżynierów, czy kadry zarządzającej państwowymi przedsiębiorstwami.

Zakresem obszarowym badań jest obszar województwa śląskiego, a w szczególności miejskie ośrodki regionalnej administracji, przemysłu oraz nauki zlokalizowane w obrębie konurbacji górnośląskiej (m.in. Katowice, Gliwice, Zabrze, Ruda Śląska, Chorzów, Mysłowice, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Tychy) oraz ośrodki rekreacyjne i uzdrowiskowe w Beskidzie Śląskim (m.in. Ustroń, Wisła, Szczyrk).

W ramach badań teoretycznych przeanalizowano uwarunkowania i czynniki wpływające na kształtowanie architektury domów jednorodzinnych w XX wieku na świecie. Następnie zbadano uwarunkowania pracy architektów w drugiej połowie XX wieku w Polsce przy szczególnym uwzględnieniu regionalnego środowiska architektów oraz zdefiniowano czynniki wpływające na zjawisko powstawania domów jednorodzinnych w PRL. Badania terenowe zaowocowały przebadaniem blisko 100 obiektów zrealizowanych na obszarze województwa śląskiego. Przeprowadzony wybór 30 reprezentatywnych przebadanych domów jednorodzinnych posłużył jako podstawę dla przeprowadzania dogłębnych analiz typologicznych w aspekcie m.in. dyspozycji przestrzennej, układów rzutów, stosowanych materiałów oraz zakresu projektów i zrealizowanych rozwiązań wewnątrz domów. Dzięki tym analizom wyłoniono pięć typów

przestrzennych: domy parterowe (bungalowy); domy z niskim parterem niemieszkalnym; domy półpodestowe; domy o pełnych kondygnacjach mieszkalnych oraz domy w układach mieszanych. Wskazano spośród wyżej wymienionych na nowatorskie w kontekście historii polskiej architektury i charakterystyczne typy, występujące wyłącznie w badanym zakresie czasowym. Z kolei przeprowadzone analizy stanu zachowania budynków jak i zdefiniowanie czynników wpływających negatywnie na integralność obiektów doprowadziły do sformułowania generalnych wytycznych mających na celu ochronę badanych budynków rozumianych jako cenne dziedzictwo architektoniczne drugiej połowy XX wieku. W podsumowaniu i dyskusji zawartej na końcu pracy udzielono odpowiedzi na wszystkie z postawionych pytań badawczych.

Zgromadzone informacje pozwoliły również na przeprowadzenie analizy stanu zachowania przebadanej grupy budynków, identyfikację czynników wpływających na nie destrukcyjnie oraz sformułowania wniosków prowadzących do ogólnych wytycznych dotyczących ochrony przedmiotowego dziedzictwa architektonicznego drugiej połowy XX wieku.